

מרכזיותה של ארץ ישראל

ארץ ישראל היא גורם מרכזי בהיסטוריה של עם ישראל. תכונותיה הגשמיות והרוחניות הפכו אותה נושא לכיסופים לדורות של יהודים. תכליתו של העם היהודי – עם אשר ערכו הנשגב ביותר הינו לחיות על פי החכמה האלוקית – קשורה באופן הדוק לחיים בארץ ישראל. מגוריו של היחיד בארץ ישראל עשויים לסייע לו בשיפור מידותיו ובהתקרבות להקב"ה.

שיעור זה מנתח את העניינים הבאים:

- כיצד נעשתה ארץ ישראל כה מרכזית לעם היהודי?
- מה גורם לארץ ישראל להיות שונה משאר הארצות?
- מדוע חבל ארץ הכרמי לשליחותו של עם ישראל?
- אלו ארועים צפויים להתרחש בארץ ישראל בתקופה שלפני בוא המשיח?

ראשי הפרקים של השיעור:

פרק I. הבטחת ארץ ישראל

פרק II. תכונותיה הגשמיות של ארץ ישראל

פרק III. תכליתה של ארץ ישראל

חלק א'. ארץ ישראל כמקום לקיום מצוות

חלק ב'. ארץ ישראל כאמצעי להשגת שלמותו של עם ישראל

חלק ג'. ארץ ישראל כמקום הטוב ביותר ללימוד תורה

חלק ד'. ארץ ישראל כחברה לדוגמה עבור כל העולם

פרק IV. תכונותיה הרוחניות של ארץ ישראל

חלק א'. נוכחות ה' ניתנת להבחנה ביתר קלות בארץ ישראל

חלק ב'. ניתן להבחין ביתר קלות בהשגחה פרטית בארץ ישראל

חלק ג'. נבואה אפשרית רק בארץ ישראל

פרק V. ארץ ישראל בתקופה שלפני בוא המשיח

פרק I: הבטחת ארץ ישראל

הקשר של העם היהודי לארץ ישראל זוכתו לה קיימים מימי אברהם (1800 לפני הספירה). הקב"ה חזר על הבטחת הארץ לאברהם ולזרעו פעמים רבות במהלך ההיסטוריה. לכל אחד מהאבות- אברהם, יצחק ויעקב – הובטח כי הארץ תהיה של צאצאיו.

1. בראשית י"ב א' - ב' – ההוראה לאברהם ללכת לארץ ישראל כמילוי ייעודו הרוחני להביא מונותאיזם מוסרי לעולם.

ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך. ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך והיה ברכה:

2. שם כ"ו ב' – ההבטחה ליצחק ולזרעו כי הם ירשו את ארץ ישראל.

וירא אליו ה' ויאמר אל תרד מצרימה שכן בארץ אשר אמר אליך. גור בארץ הזאת ואהיה עמך ואברכך כי לך ולזרעך אתן את כל הארצת האל והקמתי את השבעה אשר נשבעתי לאברהם אביך:

3. שם ל"ה ט' – י"ב – הבטחת הארץ ליעקב ולזרעו.

וירא אלהים אל יעקב עוד בבאו מפדן ארם ויברך אתו: ויאמר לו אלהים שמך יעקב לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך ויקרא את שמו ישראל: ויאמר לו אלהים אני אל שדי פרה ורבה גוי וקהל גוים יהיה ממך ומלכים מחלצוך יצאו: ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחרוך אתן את הארץ:

4. שמות ג: ח' – הבטחת הגאולה של עם ישראל מעבדות מצרים והעלאתו לארץ ישראל

וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש . . . :

5. יהושע א': ב' - ד' – כניסת יהושע והעם לארץ ישראל לאחר ארבעים שנות נדודים במדבר סיני. סימון גבולות הארץ.

משה עבדי מות ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני ישראל: כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה: מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם.

6. רש"י, בראשית א': א' – התורה מתחילה עם תולדות העולם על מנת להוכיח לעם ישראל עצמו כי הארץ ניתנה בזכות למי שהקב"ה בחר לתתה.

בתורה כלולות הרבה מצוות התלויות בישיבת עם ישראל בארץ ישראל. היהודים, עלולים להרגיש רגשי אשם בגין תביעתם לארץ ישראל, בחושבם כי הזכות לארץ היא של אחרים. לכן התורה מתחילה בתולדות העולם והתהוות העם על מנת להוכיח לעם ישראל עצמו כי הארץ שייכת בזכות למי שהקב"ה העניק אותה (מבוסס על נחלת יעקב, בראשית א': א')

(א) בראשית [ברא אלהים את השמים ואת הארץ] - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית?

משום (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו:

7. וואל ד': ב' - עם ישראל קרוי "עמי" וארץ ישראל "ארצי" - ראוי כי "עמי" יקבלו את "ארצי".

וקבצתי את כל הגוים והורדתיים אל עמק יהושפט ונשפטתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פזרו בגוים ואת ארצי חלקו:

פרק II: תכונותיה הגשמיות של ארץ ישראל

מה הם המאפיינים הגשמיים של ארץ ישראל?

1. דברים ח': ז' – הארץ פוריה ומלאה משאבים טבעיים/אוצרות טבע

כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון. ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטבה אשר נתן לך:

2. תלמוד בבלי, כתובות ק"א ב' – ארץ זבת חלב ודבש

רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק, חזנהו להנהו עיזי דקאכלן תותי תאיני, וקנטיף דובשא מתאיני וחלבא טייף מנייהו ומיערב בהדי הדדי, אמר: היינו זבת חלב ודבש.

3. יוסף בן מתתיהו, מלחמות היהודים (המאה הראשונה), ספר ג' ג' – ב' Penguin Publications, עמ' 192 – הארץ פוריה מאד.

כי כלה ארץ דשנה ואדמת מרעה וגם עצים שונים צומחים בה ועושר תנובת הארץ מושך גם את לב האנשים הרחוקים מאהבת עבודת-האדמה. וכל הארץ נורעה בידי יושביה ולא נמצא בה אף חבל שומם אחד. ובגלל ברכת האדמה הטובה ערי-הגליל רבות והמון הכפרים מלאים אדם (מרביתם באוכלוסיה) וגם מספר יושבי הקטן שבכפרים הוא חמשה-עשר אלף.

4. המהרש"א, חידושי אגדות, סנהדרין צ"ה א' – פוריות ארץ ישראל תלויה בנוכחות עם ישראל.

[אין לך קץ מגולה מזה וכו' שנאמר ואתם הרי גו'. כל זמן שאין ישראל על אדמתם אין הארץ נותנת פירותיה כדרכה אבל כשתחזור ליתן פירותיה זהו קץ מגולה שקרב לבא זמן גאולה שיחזרו ישראל על אדמתן.]

5. רש"י, דברים א': כ"ה – ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות

[ויקחו בידם מפרי הארץ] ויורדו אלינו - מגיד שארץ ישראל גבוהה מכל הארצות:

6. המהרש"א, חידושי אגדות, קידושין ס"ט א' – ארץ ישראל גבוהה באופן פיזי

שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל, וארץ ישראל גבוהה מכל הארצות. שהעולם הוא כתפוח ומקום בהמ"ק הוא מרכז עולם וכן א"י...

7. מהר"ל, חידושי אגדות, קידושין ס"ט א' – מאחר והאדמה היא כדור, אין מקום גבוה יותר במובן הפיזי. לכן, ארץ ישראל היא הגבוהה במובן הרוחני.

ארץ ישראל גבוהה מכל הארצות ובית המקדש מכל ארץ ישראל. וזה כי ארץ ישראל קדושה מכל הארצות, ובית המקדש קדוש מכל ארץ ישראל, ודבר שהוא קדוש עליון הוא והחמרי הוא שפל.

ולכך אף אם תאמר כי כל הארץ היא כדור והכדור שווה בכל צד... יכול להניח הראש בכל מקום מן הכדור, מ"מ יש להניח ראש הכדור א"י מפני מדריגת קדושתה שהוא מתעלה על שאר הארץ. ומפני זה יאמר כאשר הולך אל ארץ ישראל שהוא עולה, ויותר נקרא עליה כאשר הולך לבית המקדש..

פרק III. תכליתה של ארץ ישראל

מהו המקור של לכיסופי היהודים לחזור לארץ ישראל, למרות מאות שנות גלות? ללא ספק עם ישראל גר בארצות מארחות אשר בהן אוצרות הטבע דמו לאלו של ארץ ישראל. ארץ ישראל אינה רק נעלה במשאביה הטבעיים, אלא גם במשאביה הרוחניים.

חלק א'. ארץ ישראל כמקום לקיום מצוות

מצוות רבות בתורה, במיוחד אלו הקשורות לחקלאות ולמלכות יהודית, תלויות בחיים בארץ ישראל. למעשה, ארץ ישראל היא מקום אידאלי לקיום כל המצוות. לפי פוסקים רבים, יש על כן מצוה חיובית לגור בארץ הקודש, שבה אדם יכול להתקרב לקב"ה, ולקיים את מצוותיו ברמה הגבוהה ביותר.

1. דברים ו': א' – יש לקיים את המצוות בארץ ישראל.

וזאת המצוה החקים והמשפטים אשר צוה ה' א-להיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה:

אלה החקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' א-להי אבותיך לך לרשתה כל הימים אשר אתם חיים על האדמה:

2. רמב"ן (רבי משה בן נחמן), ויקרא י"ח: כ"ה – קיום המצוות מחוץ לארץ ישראל הינה רק בבחינת "תרגול" לקראת הביצוע בארץ.

אמרו בספרי (עקב מג), ואבדתם מהרה (דברים יא ז), אף על פי שאני מגלה אתכם מן הארץ לחוצה לארץ היו מצויינין במצות שכשתחזרו לא יהו עליכם חדשים, משל לאדון שכעס על אשתו ושלחה לבית אביה, אמר לה הוי מתקשטת תכשיטים שכשתחזרי לא יהיו עליך חדשים ...

3. פתחי תשובה, אבן העזר ע"ה:א' – על פי רוב הפוסקים, המצוה לדור בארץ ישראל חלה בכל הזמנים.

הנה הרמב"ן מנה מצוה זו בכלל מצות, מקרא ד'וירשתם אותה וישבתם בה'. וכי היא שקולה כנגד כל המצוות כדאיתא בספרי וגם התרומת הדשן בפסקיו סי' פ"ח הפליג בה... והדין עמו, וכ"כ בעל נתיבות משפט. וא"כ כל הזמנים שוים לקיום מצוה זו.

4. ספרי כ"ח – ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות

וירשתם אותה וישבתם בה ושמרתם לעשות (דברים יא לא לב) ... ישיבת ארץ ישראל שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. מעבר לכך הרמב"ם (ר' משה בן מיימון) טוען כי אם, באופן תיאורטי, יבוא זמן שלא יחיו יהודים בארץ ישראל כלל, הלוח העברי כולו יאבד את תקפו, ולא נוכל לחגוג את החגים (רמב"ם, ספר המצוות, מצוות עשה קנ"ג). נוכחות יהודים בארץ הינה, איפוא, תנאי בסיסי לקיום מצוות בכל מקום שהוא.

והנני מוסיף לך באור: אילו הנחנו, למשל, שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל - חלילה לאל מלעשות זאת, לפי שכבר הבטיח שלא ימחה ולא ישרש את שארית האומה לגמרי-[ואילו הנחנו] שלא יהיה בית דין בנמצא, ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ ישראל - הרי אז לא היה חשבוננו זה מועיל לנו כלל בשום אופן, לפי שאין לנו לחשב בחוצה לארץ ולעבר שנים ולקבוע חודשים אלא באותם התנאים הנוכחים, כמו שביארנו "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלם" (ישעיה ב, ג)

חשובה ההבטחה כי אף פעם לא יהיה מצב שאין בו שארית פליטה של יהודים בארץ ישראל - א.ר.

5. תלמוד בבלי, כתובות קי"א א' - יש שכר גדול למו שנמצא בארץ ישראל

כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא.

חלק ב'. ארץ ישראל כאמצעי להשגת שלמותו של עם ישראל

ארץ ישראל היא האמצעי אשר דרכו יוכל עם ישראל לשאוף לשלמות. הארץ אינה תנאי בסיסי לקיומו.

1. הרב חיים פרידלנדר, שפתי חיים, חלק ג', עמ' 33-34 קודם נהפכנו לעם, ולאחר מכן קבלנו את הארץ. קיומנו כעם אינו תלוי בארץ.

תכלית יציאת מצרים היא קבלת התורה. את ארץ ישראל קבלנו בתורת "כלי" לקיים את התורה, אין לנו שום תכלית אחרת בא"י מלבד זאת.

עם ישראל לא קיבל את הארץ כדרך כל העמים הזקוקים לפיסת אדמה לצורך קיומם הפיזי, עם ישראל נולד במדבר לאחר שיצא ממצרים, את התורה קיבל שם, ואף שם במדבר התגבש לממלכת כהנים וגוי קדוש.

לא בהתיישבם בא"י נעשו לעם אלא להיפך: עם היותם לעם קיבלו את התורה, ושוב כמשך ארבעים שנה נוספות שהו במדבר ואכלו מן, רק לאחר מכן קיבלו "כלי" נוסף לקיום התורה: ארץ ישראל.

2. שם, חלק א', עמ' 422- ארץ ישראל היא מקום לשאוף לשלמות המידות ועבודת ה' שאינה אפשרית בכל מקום אחר.

"שלא עשנו כגויי הארצות". . . בוודאי ארץ ישראל היא בשבילנו כלי נפלא לעבודת ה' בשלימות על-ידי המצוות התלויות בה וקדושתה המיוחדת, והשלימות שזוכים לה בא"י בלתי ניתנת להשגה בחו"ל, אך מאידך גיסא קיום עם ישראל אינו מותנה בכך שיהיו בארץ ישראל, וכאשר מגרשים אותנו מא"י, אנו נשארים בחו"ל אותו עם עם ה' כמו בהיותנו בא"י.

חלק ג'. ארץ ישראל כמקום הטוב ביותר ללימוד תורה

הרב אליהו דסלר המזכיר לקמן מעיר על שתי האמירות הבאות בעניין לימוד תורה בארץ ישראל:

1. ספרי, פרשת עקב – לימוד תורה בארץ ישראל אינו ניתן להשוואה עם לימוד תורה בכל מקום אחר.

אין תורה כתורת ארץ ישראל.

2. תלמוד בבלי, בבא בתרא קנ"ה ב' – חכמה ניתנת להשגה בקלות בארץ ישראל.

אורא דארץ ישראל מחכים.

3. הרב אליהו דסלר, מכתב מאלהו, חלק ג' עמ' 196 – ארץ ישראל מסייעת במידה מירבית ללימוד התורה.

שהעוסק בתורה בארץ ישראל זוכה לסייעתה דשמאי מרובה והשפעה מיוחדת... בדורנו אנו רואים בחוש כיצד צעירים העוסקים בתורה מתפתחים בארץ ישראל. הם עולים בלמוד, מצליחים לרכוש ידיעה בש"ס כולו, ומשיגים הרבה יותר מאשר משיגים בחנוך התורני בשאר הארצות.

הקב"ה משפיע עלינו שפע של סיועים וכלים. הבה נתכונן להיות ראויים להם, ולא נזלזל בערכם ח"ו, אלא ננצלם עש תומם בעלייתנו בתורה ויראת שמים.

חלק ד: ארץ ישראל כחברה לדוגמה עבור כל העולם

1. הרב שמשון רפאל הירש, בראשית מ"ח: ג'–ד' – יהודים בחברה יהודית ישמשו בתפקידים שונים, אך המקשר ביניהם הוא "שליחות והשקפת עולם רוחניים ומוסריים".

עם זה (עם ישראל) ייצג את עם החקלאים ואת עם הסוחרים, את עם החיילים ואת עם המדעים וכו'. כעם למופת יפגין לעין כל כי התפקיד האחד והמשותף לכל אדם ולכל אומה, כפי שנתגלה בתורת ה', איננו תלוי במשלוח יד ובתכונה מיוחדת אלא כלל האנושות בשלל גווניה המרובים תמצא את ייעודה במידה שווה בתפקיד האחד המשותף לכל. "בשליחות והשקפת עולם רוחניים ומוסריים".

2. רבי יהודה הלוי, ספר הכוזרי, ב' ט"ז – התכלית של ארץ ישראל היא לתקן את העולם.

הארץ הזאת, הנועדת להישרת כל העולם, הוכנה כנחלה לשבטי בני ישראל מאז נפלגו הלשונות, כמה שנאמר: "בהנחל עליון גוים [בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים...]" (דברים ל"ב: ח')

3. הרב בכר, שער ליהדות – ציפיות לסטנדרט גבוה יותר.

ניתן לייחס את הבקורת הרבה של אמצעי התקשורת על ישראל ותשומת הלב יוצאת הדופן שניתנת לארץ קטנטנה זו במזרח התיכון לעובדה, שעמוק בתוכם, אנשים מצפים ליותר מישראל ומיהודים. יש תחושה שראוי כי למדינת ישראל יהיו סטנדרטים גבוהים יותר משכניהם ומשאר העולם – ואכן ראוי שכך יהיה. רעיון זה מבוסס באופן יפה במיוחד בספר ישעיהו (ב': ג'):

"וְהָלְכוּ עַמִּים רַבִּים וְאָמְרוּ לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל-הַר-ה' אֶל-בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְיִרְנֶנוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכֶה בְּאַרְחֵיהֶם כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר-ה' מִירוּשָׁלַם"
ישראל אמורה להיות המקום שאליו אנשי העולם פונים להדרכה בהתנהגות מוסרית.

פרק IV: תכונותיה הרוחניות של ארץ ישראל**חלק א': נוכחות ה' ניתנת להבחנה ביתר קלות בארץ ישראל**

למרות שהקב"ה נמצא בכל מקום ובכל זמן באופן שווה, אנו איננו יכולים לתפוס את נוכחותו באופן שווה בכל מקום ובכל זמן (הרב חיים מוולוז'ין, נפש החיים, שער ג', פרקים ד'–ו'; זוהר, רעיא מהימנא ג': רכ"ה א')

1. הרב אליהו דסלר, מכתב מאליהו חלק א' עמ' 11 דורות של יהודים נמשכים לקדושתה המרוממת של ארץ ישראל.

מה נפלא הוא, זה אלפים שנה שגלינו מארצנו, ואיך נשארה אהבתה בלבנו? יען כי אין זו אצלנו לאומיות כמו אצל העמים – כי אז כבר היתה ח"ו ארץ הקדושה שכוחה מלבותינו, כמו בשאר העמים שגלו זמן רב מארצם, אבל אהבה זו תלויה בקדושה, והיא הקדושה שבארץ היא, ששם בה הקב"ה, ואותה קדושה דבוקה בנו, כי ירושה היא בנפשנו מאבינו אברהם, שמסר נפשו לעמוד בנסיון לך לך.

2. מדרש רבא, שמות ב' ב' – השכינה לעולם לא תעזוב את הכותל המערבי

א"ר אחא לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי, שנאמר הנה זה עומד אחר כתלנו.

3. הרב חיים פרידלנדר, שפתי חיים, חלק ג' עמ' 289- השכינה מתגלה בארץ ישראל יותר מכל מקום אחר.

"אור השכינה בתיקונו הוא ממקום כבודה באצילות עד ארץ ישראל." – שורש הגילוי הוה ממקום גבוה, והשפעת גילוי שכינה בפועל מתגלה בארץ ישראל – במקום המקדש, זהו המצב התקין כשהשפעת השפע הולכת באופן ישיר לעם ישראל בארץ ישראל.

4. רבי יהודה הלוי, ספר הכוזרי ד': י' – אין זה מקרי שדתות רבות חשות זיקה מיוחדת לארץ ישראל.

גם הדתות שבאו אחריכם, אם הם מודות באמת ואינן מכחישות אותה, מיחסות יתרון למקום ההוא ואומרות כי הוא מקום העלות הנביאים ושער השמים ומקום המשפט החרוץ...

חלק ב' : ניתן להבחין ביתר קלות בהשגחה פרטית בארץ ישראל

1. דברים י"א: י"ב – מעורבותו של הקב"ה בארץ ישראל הינה אינטנסיבית יותר.

ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה.

2. הרב חיים פרידלנדר, שפתי חיים, חלק ג', עמ' 34 – ניתן להבחין ביתר קלות בהשגחה פרטית בארץ ישראל וקל יותר להתקרב לקב"ה שם.

הן אמת שעיני ה' משוטטות בכל הארץ, בכל אופן בא"י מכירים את השגחת הקב"ה בצורה בולטת מאשר בחו"ל. שנאמר "ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה" (דברים יא, יב). זוהי סגולת א"י שנותנת את האפשרות של קירוב יתירה אל הקב"ה, ומלמדת ההשגחה פרטית. מטעם זה רק בא"י שורה הנבואה ...

חלק ג': נבואה אפשרית רק בארץ ישראל

1. רמב"ן, דברים י"ח:ט"ו – נבואה קיימת רק בארץ ישראל

נביא מקרבך מאחיד כמני - טעם "מקרבך", לרמוז שאין נבואה אלא בארץ ישראל ...

2. רבי יהודה הלוי, ספר הכוזרי ב': י"ד – ניתן לקבל נבואה מחוץ לארץ ישראל אם היא למען ארץ ישראל.

כל מי שנתנבא לא נתנבא כי אם בה או בעבורה.

3. הרב אריה קפלן, מדרוך מחשבת היהדות, חלק א', ו' מ"ד, ו' כ"ח – ניתן להגיע לנבואה רק בארץ ישראל ורק כאשר רוב היהודים מתגוררים בארץ.

מאחר ודרושה לנבואה דרגת הקדושה הגבוהה ביותר, ניתן להשיגה רק בארץ ישראל שהיא ארץ הקודש. וכך כתוב, "נביא מקרבך מאחיד קמני יקים לך ה' אלקיך" (דברים י"ח ט"ו). דברים אלו מורים כי נבואה יכולה לבוא רק בארץ ישראל כאשר היא מיושבת בעם ישראל (ספרי, ילקוט שמעוני א':תתקי"ט). נביא יכול, אם כן, להשיג את הגילוי הראשון שלו בארץ הקודש, אולם, לאחר מכן הוא יכול לקבל נבואה גם בארצות אחרות (רש"י, יחזקאל א': ג'), ובלבד שהדבר הכרחי עבור ישראל. אולם אפילו באותם מקרים הנבואה יכולה להתקבל במקום מיוחד, כגון בעמק או ליד נהר, שאינו נטמא על ידי הציבור הכללי (מכילתא, שמות י"ב: א') יתר על כן, נבואה יכולה להיות בארץ הקודש רק כאשר היא מאוכלסת על ידי רוב בני ישראל שבכל העולם. לכן, כאשר רוב עם ישראל סרב לחזור לארץ הקודש בזמן עזרא, נפסק המעמד המיוחד של הארץ ביחס לנבואה, והנבואה פסקה (יומא ט' ב'). אולם, הנבואה תשוב בימי המשיח, כאשר רוב ישראל ישובו לגור בארץ הקודש.

פרק V. ארץ ישראל בתקופה שלפני בוא המשיח

1. דברים ל'ג' – ה" – הבטחת החזרה מהגלות לארץ ישראל.

ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה: אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומשם יקחך: והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך:

2. יחזקאל י"א: י"ז – קיבוץ הגלויות מתוך העמים.

לכן אמר כה אמר אדני ה' וקבצתי אתכם מן העמים ואספתי אתכם מן הארצות אשר נפצותם בהם ונתתי לכם את אדמת ישראל:

3. סידור, שמונה עשרה (תפילת לחש), הברכה העשירית – יהודים מתפללים שלוש פעמים ביום לשוב לארץ ישראל.

תקע בשופר גדול לחרותנו, ושא נס לקבץ גליותנו, וקבצנו יחד מארבע כנפות הארץ: ברוך אתה ה', מקבץ נדחי עמו ישראל:

4. הרב אריה קפלן, מדרוך מחשבת היהדות, חלק ב', כ"ד י"ח – במשך ימי המשיח, היהודים יחזרו לארץ ישראל וירושלים תשוב ותיבנה.

אחדת המסורות החשובות ביותר ביחס לימות המשיח נוגעת לקיבוץ גלויות ויישובה מחדש של ארץ ישראל. יש הרבה מסורות לפיהן עם ישראל יתחיל לחזור לארצו כהקדמה לבוא המשיח. הקיבוץ יחל במידה של עצמאות פוליטית (רב חמא, סנהדרין צ"ח א'), ולפי חלק מהחכמים באישורם של עמים אחרים (רמב"ן, שיר השירים ח': י"ג).

בהיותה של ירושלים הנקודה הקדושה ביותר בישראל, חשוב ביותר כי היא תיבנה מחדש (שו"ת החתם סופר, יורה דעה רל"ד). יש מסורת לפיה קיבוץ הגלויות ובנייתה מחדש של ירושלים יתגשמו יחד כשתיים מההקדמות החשובות ביותר לבוא המשיח. לפי מסורת זו, יבואו בתחילה רק קומץ קטן מיושבי הגולה, ולאחר מכן ירושלים תבוא תחת שלטון יהודי ותשוב להבנות. ורק אז רוב היהודים בעולם ישובו לאדמתם. וכך כתוב "בונה ירושלים ה' נדחי ישראֵל יבנם". (תהילים קמ"ז: ב') (ר' ברכות מ"ט א', ורש"י שם).

5. הגדה של פסח – תפילתנו שעם ישראל יחזור בקרוב לירושלים..

לשנה הבאה בירושלים.